

Spiral Dynamics en het Regenboog project

Op initiatief van de gemeente Den Bosch is door de stichtingen Divers en Palet het Regenboog project ontwikkeld. Eind jaren 90 werd het probleem van loverboys zichtbaar in deze stad. Meisjes die om de een of andere reden kwetsbaar zijn, zoals een deel van de Marokkaanse meiden, worden vaker slachtoffer van hun praktijken. Daarom is gekozen voor een project om met name Marokkaanse meiden weerbaarder te maken door middel van voorlichting en verschillende preventieve activiteiten. Tegelijkertijd werd gewerkt aan een betere communicatie tussen moeders en dochters. Langzamerhand is er in de praktijk een eigen werkwijze ontwikkeld die ook op de wat langere duur effectief lijkt te zijn.

Dit pilotproject heeft onbedoeld een veel bredere strekking gekregen. In feite is opnieuw aangetoond dat het organiseren van meiden- en vrouwengroepen een hele goede basis biedt om voorlichting over alle mogelijke onderwerpen te geven, actuele problemen te bespreken en te werken aan de eigen ontwikkeling en emancipatie. Ook komt de kracht van het educatief werken duidelijk naar voren. Het project is in september 2002 gestart en duurde drie jaar.

Stichting Divers wilde graag de werkwijze die ontwikkeld is binnen dit project, vasthouden en uitbouwen naar andere (etnische) doelgroepen. Daarom heeft zij door Leida Schuringa een projectbeschrijving laten maken die op 10 november jl. gepresenteerd is. Deze publicatie is in de eerste plaats bedoeld voor agogische professionals werkzaam in het (Marokkaans) meiden- en vrouwenwerk. Maar het levert ook veel nuttige en bruikbare informatie op voor professionals werkzaam in andere disciplines en andere instellingen, en voor beleidsmakers die geïnteresseerd zijn in de problematiek rond loverboys en/of in integratie. Naast de publicatie van dit boekje zullen door Divers ook andere activiteiten georganiseerd worden om ervaringen op dit terrein uit te wisselen zoals symposia en workshops. De publicatie is verkrijgbaar bij Stichting Divers, Postbus 1226, 5200 BG Den Bosch, tel. 073 – 612 44 88.

Een van de workshops van de vakconferentie Opbouwwerk 2005 zal gaan over het model van Spiral Dynamics. In de nabeschouwing van het Regenboogproject boekje wordt dit model kort toegelicht en toegepast op het project. Dit geeft een indruk van wat Spiral Dynamics zou kunnen betekenen voor het werken in buurten, wijken en in de samenleving als geheel.

6 november 2005

Leida Schuringa
Leidraad leertrajecten
Telefoon: 030 –27 34 199
Email: info@leidraad.com

Nabeschuwing¹

Aanleiding voor het Regenboog project is de problematiek rondom loverboys. Als we echter kijken naar de ontwikkelde aanpak en de resultaten ervan, blijkt het zinvol en wenselijk om de aanpak veel breder te beoordelen en breder in te zetten dan alleen in het kader van de loverboy-aanpak. Voor specifieke groepen vrouwen en meiden is het van groot belang om onder professionele leiding ervaringen en opvattingen uit te wisselen over hun levensvragen en de problemen die zij tegenkomen. Dit geldt naar alle waarschijnlijkheid ook voor jongens en mannen. De werkwijze lijkt ook een hele effectieve manier om allochtone groepen op een positieve manier te ondersteunen bij hun integratie in de Nederlandse samenleving en die Nederlandse samenleving beter toe te rusten om een goed functionerend immigratieland te worden.

In het Regenboog project is gekozen voor een educatieve vormingswerk benadering. Dit biedt de ruimte voor vrouwen en meiden om zich op hun eigen wijze te ontwikkelen en antwoorden en oplossingen te vinden voor de problemen die zij op hun pad tegen komen. Het gaat hierbij niet om instant-oplossingen, zoals de moderne samenleving het zo graag wil zien. **In wezen gaat het om een verandering in het denken van mensen, om een verandering in hun waardensysteem: de manier waarop ze naar zichzelf en de wereld om hen heen kijken.** Om je perspectief te kunnen verruimen heb je nieuwe kennis nodig die toegespitst is op je (soms nog latente) vragen en tijd om met anderen ervaringen en inzichten te delen. Het op gang brengen en stimuleren van dit bewustwordingsproces vraagt ook om professionele deskundigheid.

Dit proces van bewustmaking en verandering kan niet overgelaten worden aan het vrije krachtenspel van de ‘markt’, omdat er nog een enorme kloof bestaat tussen diverse bevolkingsgroepen en de wereld van instellingen/instituties die overbrugd moet worden. Als beleidsmakers denken dat vertrouwen op ‘de verantwoordelijkheid van de mensen zelf’ voldoende is, hebben ze echt geen idee hoeveel mensen de competenties om deze verantwoordelijkheid te kunnen nemen, nog niet in voldoende mate bezitten. Juist omdat het echt om een complex veranderingsproces gaat, blijkt een benadering zoals die in het Regenboog project ontwikkeld is, nodig.

De **complexiteit van dit veranderingsproces** kan inzichtelijk gemaakt worden door het toepassen van een nieuw analysemodel dat in de Verenigde Staten ontwikkeld is. Dit model laat m.i. duidelijk zien waar en waarom er fricties ontstaan in de samenleving en waar blokkades in het integratieproces van verschillende bevolkingsgroepen kunnen optreden. Het biedt ook ideeën en suggesties voor het verminderen van deze fricties en het opruimen van de blokkades. Het geeft aanwijzingen over hoe je effectief kunt werken in buurten en wijken. Daarom is dit model erg nuttig voor het welzijnswerk. In de volgende paragraaf zal ik pogen het model te beschrijven, me realiserend dat het niet eenvoudig is om dat in enkele pagina’s te doen. In de tweede paragraaf gebruik ik het model om een aantal essenties van het Regenboogproject te belichten en aan te geven waarom deze aanpak werkt.

¹ Met dank aan Peter Merry, GertJan Broekman, Pim Brackenhoff en Anita Floris.

1 Spiral Dynamics²

Spiral Dynamics (SD) is een benadering die gebaseerd is op het wetenschappelijke werk van Clare C. Graves. Graves ontdekte dat er in 100.000 jaar menselijke ontwikkeling telkens nieuwe waardensystemen zijn ontstaan als antwoord op steeds complexere levensomstandigheden en de daaraan gerelateerde problemen. Deze spiraal van waardensystemen is te herkennen in de historie van de mensheid, maar ook in ieder individu. Wanneer groepen of personen in een ingewikkelder situatie terecht komen, is een andere manier van denken oftewel een nieuw waardensysteem noodzakelijk om te kunnen overleven.

Boeiend is dat de eerdere waardensystemen niet verdwijnen, maar als een soort informatie-DNA in mensen en culturen aanwezig blijven. Sterker nog, je hebt ze nodig. Een gezonde organisatie of samenleving is opgebouwd uit de positieve elementen van alle waardensystemen die in die context tot ontwikkeling gekomen zijn. Voor een gezond individu geldt hetzelfde. Het ene waardensysteem is in die zin dan ook niet 'beter' dan het andere, wel is er verschil in het kunnen hanteren van complexiteit en vrijheid. De volgorde waarin waardensystemen zich ontvouwen is niet willekeurig en niet toevallig, maar **systematisch en spiraalvormig**, en de latere waardensystemen overstijgen en omvatten de vorige. Er vindt een ontwikkeling plaats in de richting van een meer gelaagd, complexer en dieper bewustzijn. Ook is er een natuurlijke afwisseling van gerichtheid op het 'ik' en daarna weer de gerichtheid op de groep/het geheel ('wij'). Het betekent overigens niet dat deze ontwikkeling ook alsmear vanzelf doorgaat. Er kan stagnatie optreden en ook regressie naar eerdere stadia.

SD gaf voor het gemak elk waardensysteem een kleur. Per mens, bevolkingsgroep, organisatie of land kan de kleurencombinatie verschillen en daarmee het **denken, voelen en handelen** dat als 'logisch' van die combinatie van waarden en overtuigingen wordt afgeleid. Door het SD filter te gebruiken kun je beter begrijpen waarom mensen/groepen in bepaalde situaties - blijkbaar onontkoombaar - reageren zoals ze doen. Bovendien geeft het informatie over blokkades in hun ontwikkeling en biedt het ideeën over het beïnvloeden van de negatieve aspecten en versterking van de positieve. Hierdoor ontstaat wellicht de mogelijkheid en het verlangen tot verdere ontwikkeling. Spanningen en problemen op landelijke en wereldschaal zijn volgens deze benadering alleen maar duurzaam op te lossen als je rekening houdt met deze dynamiek van waarden-lagen en betekenis-inkleuring. Don Beck heeft dit model bijvoorbeeld toegepast gedurende de politieke overgangssituatie in Zuid-Afrika. Wie zich verdiept in de complexe codes van deze waardensystemen, leert 'lezen' in welke fase van ontwikkeling een mens, een organisatie, een buurt of een land zich bevindt.

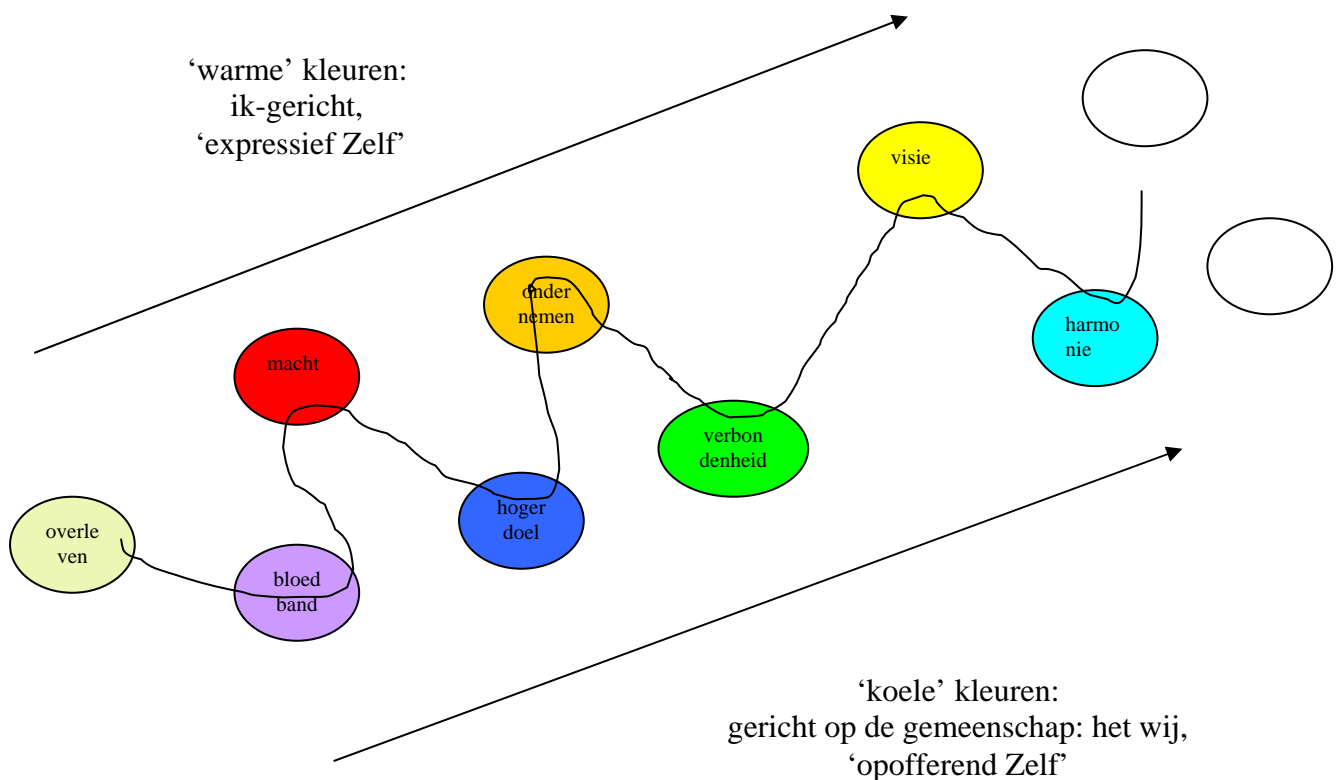
Het is niet zo dat ieder mens de stap naar steeds complexere waardensystemen hoeft te maken. Niet ieder mens heeft de mogelijkheden hiertoe en niet ieder mens is bereid om te investeren in verdere ontwikkeling. Bovendien hebben we mensen met verschillende waardensystemen nodig, om een organisatie of de samenleving goed te kunnen laten draaien. Wel is het belangrijk dat de positieve aspecten van ieder waardensysteem gestimuleerd worden en de negatieve afgezwakt.

² Zie voor meer informatie o.a. www.humanemergence.nl, www.humanemergence.org, www.integralworld.net, www.spiraldynamics.net, www.responsible.nl.

De volgende acht waardensystemen zijn tot nu toe tot ontwikkeling gekomen (zie voor een uitvoerige toelichting de bijlage):

1. overleven, archaisch (beige)
2. de clan, familiebanden, magisch bewustzijn (paars)
3. egocentrisch, macht, impulsiviteit (rood)
4. zingevend, strevend naar een hoger doel, mythisch bewustzijn, absolute waarheden en duidelijke regels en wetten (blauw)
5. rationeel, gericht op prestatie, zelfredzaamheid (oranje)
6. pluralistisch, non-autoritair, sensitiviteit, zelfreflectie, gericht op verbondenheid (groen)
7. integraal, ecologisch, visie (geel)
8. holistisch, harmonieus (turquoise)
9. ??????

Deze waardenspiraal ziet er dan in de meest simpele vorm als volgt uit:

2 Toepassing van SD op het Regenboog project

Wanneer we het Regenboog project met de bril van Spiral Dynamics bekijken en benoemen, kunnen we o.a. de volgende constatering doen:

Ontwikkelingen in Nederland

Nederland heeft zich ontwikkeld tot een postmoderne, Groene samenleving. Dit betekent o.a.

- veel ruimte en respect voor andersdenkenden,
- veel aandacht voor het delen van ervaringen, opvattingen en gevoelens,
- verzet tegen autoriteit en regels,
- nadruk op het ontwikkelen van eigen waarden en normen.

Het lijkt van de buitenkant een vrije wereld waarin alles is toegestaan. ‘Gedogen’ is bijvoorbeeld een typisch Nederlandse uitdrukking. Achter dit beeld zitten echter wel degelijk allerlei regels, waarden en normen verscholen die veel kinderen als vanzelfsprekend meekrijgen in hun opvoeding. Een vrije seksuele moraal (seks voor het huwelijk) impliceert bijvoorbeeld ook de daarbij horende eigen verantwoordelijkheid en respect voor anderen en hun lichamelijke integriteit.

Ook professionals werkzaam in bijvoorbeeld het onderwijs, de sector zorg en welzijn of de gemeente werken vaak vanuit een dominant Groen waardensysteem. Zij staan open voor het eigen verhaal van de ander en willen de dialoog aangaan. Tegelijkertijd wordt veel aan leerlingen en burgers overgelaten en wordt een groot beroep op zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheidsgevoel gedaan (Oranje). In de huidige samenleving krijgen veel van deze professionals in hun werk echter steeds meer te maken hebben met mensen met een overheersend Paars, Rood of Blauw waardensysteem. Dat sluit niet automatisch aan. Als je bijvoorbeeld mensen met een dominant Paars waardensysteem vraagt om hun eigen mening, zullen ze vaak eerst willen weten wat hun familie ervan vindt of het antwoord beginnen met: “Wij vinden...”. Mensen met een dominant Rood waardensysteem willen meteen duidelijkheid en kunnen het slecht verdragen om twee weken op een antwoord te moeten wachten. Vaak kunnen deze professionals weinig waardering opbrengen voor de discipline en het daadkrachtig optreden waaraan bijvoorbeeld kinderen en jongeren uit een meer Blauw georiënteerde cultuur die gewend zijn aan strakke regels, wetten en duidelijk omschreven gedragspatronen, behoefte hebben. In het Regenboogproject is geprobeerd om deze kloof tussen deze verschillende waardensystemen te dichten. Ik zal dat hieronder met een paar voorbeelden toelichten. Ik ben me ervan bewust dat dit soms wat ‘kort door de bocht’ gaat en dat de werkelijkheid alsmede de ontwikkeling van de spiraal veel complexer zijn. Niettemin geeft het mijn inziens een helderder zicht op de onderliggende dynamiek van het succes van de Regenboog.

De Regenboog

Het Regenboogproject heeft een belangrijk effect gehad op de integratie van de deelnemers in de Nederlandse samenleving. De Marokkaanse moeders die deelnamen aan het Regenboog project zijn veelal afkomstig uit een traditionele leefsituatie, waarin de familie en het in ere houden van rituelen het allerbelangrijkste zijn (het Paarse waardensysteem). Hun dochters die hier in Nederland opgroeien, worden geconfronteerd met een samenleving die enerzijds veel waarde hecht aan overleg en de gelijkwaardigheid van verschillende zienswijzen (Groen waardensysteem) en anderzijds steeds meer accent legt op de eigen verantwoordelijkheid (Oranje waardensysteem). Tussen thuis en de samenleving gaapt een gat. Om dat gat te kunnen overbruggen is een Rode en Blauwe inkleuring nodig, aangezien je niet een waardensysteem kunt overslaan (zie plaatje in de eerste paragraaf). Deze inkleuring moet bewust aangebracht worden, willen de meiden de sprong naar de samenleving überhaupt kunnen maken.

In het Regenboog project werd een Rood accent aangebracht door nadruk op assertiviteit, weerbaarheid en grenzen leren stellen. De meiden zijn veelal opgevoed om zich te voegen in de familietradities en gewoonten, maar buitenshuis maakt hen dat heel kwetsbaar. Daar hebben ze meer daadkracht nodig. De Blauwe bodem wordt o.a. gefundeerd door veel aandacht te besteden aan het geloof en de steun die je daaraan kunt ontleen. In de gesprekken wordt daarbij nadrukkelijk een onderscheid gemaakt tussen de meer Paarse culturele aspecten en de Blauwe richtlijnen uit de Islam. Ook wordt er veel kennis overgedragen zowel aan de

meiden als de moeders. Gerespecteerde rolmodellen zijn in deze periode erg belangrijk. Je weet dan hoe je het kunt doen. De meiden vinden ook stevigheid in het volgen van onderwijs, het hebben van een baan of het stichten van een gezin. Dit geeft structuur aan het leven: onderwijs meer aan de Blauw-Groene kant, een baan als Oranje/Blauw en een gezin is meer de Paarse basis.

Door de gebruikte methoden uit het (Groene) vormings- en vrouwenwerk worden deze Rode en Blauwe elementen echter ook meteen gekoppeld aan andere waardensystemen. De nadruk op het vormen van een eigen mening en persoonlijke keuzen (Oranje waardensysteem) en op het respect voor mensen die anders denken of handelen - ook binnen de eigen groep - (Groen waardensysteem) maken het mogelijk dat een integratie plaats kan vinden met deze waardensystemen. Het effect is dan dat deze meiden geworteld staan in hun eigen traditie met de sociale competenties om in de Nederlandse samenleving te kunnen functioneren.

Het themapakket “La Haya fi dien” dat gebruikt is binnen het project, is ontwikkeld om met moslimjongeren in gesprek te gaan over het belang van hun geloof (Blauw) in een multiculturele samenleving vanuit de vrije keuze van het individu (Oranje) en met respect voor elkaar en andersdenkenden (Groen). De gehanteerde werkwijze is gebaseerd op de ervaringen in het Vormingswerk met elementen van aanbieden van kennis (Blauw) en elementen gericht op dialoog (Groen) en het ontwikkelen van eigen kritisch denken (Oranje). Op deze wijze kan het geloof (of het nu Islamitisch, Joods of Christelijk is) enerzijds een houvast, structuur en een levensdoel bieden, maar wordt het anderzijds mogelijk zichzelf door de wijze van gespreksvoering te ontwikkelen door de Oranje en Groene waardensystemen heen.

Jongens

Het Regenboogproject betrof meiden en hun moeders. Maar ook jongens hebben een op hun situatie toegespitst ontwikkelingsprogramma nodig dat aansluit bij hun interesses en energie. Meiden zijn erg gecharmeerd van samen in een groep levensdingen bespreken en van samen leuke dingen doen. Jongens houden meestal minder van praten en hebben andere interesses. Bij het vullen van het Rood-Blauwe gat bij jongens zal het accent misschien meer moeten liggen op het kwijt kunnen van Rode energie (vechtsport, etc) en het functioneren in een hiërarchische Blauwe structuur (zoals de Bewakingsgroepen in winkelcentra, Scouting, de voetbalvereniging). Als de begeleiding dit ‘kruidt’ met Oranje-Groene elementen (ontwikkelen van eigen verantwoordelijkheid, respect voor en luisteren naar andersdenkenden) zou er ook een betere integratie van de verschillende waardensystemen mogelijk gemaakt kunnen worden.

Ook bij hen is het belangrijk aandacht aan de rol van de godsdienst te schenken en informatie te geven over het onderscheid tussen cultuur en Islam. Daarnaast is het essentieel dat met name ook jongens en (jonge) mannen toegang krijgen tot Oranje: de mogelijkheden om te werken, ondernemend te zijn, beloond te worden voor hun inzet. Waar de samenleving deze kansen beknot of niet voldoende biedt, blijven deze jongens, ook als ze een goede opleiding hebben gehad die hen tijdelijk structuur plus de bevrediging van een persoonlijk ideaal kunnen bieden, hangen in negatief Rood (criminaliteit, geweld) en negatief Blauw (fundamentalisme).

3 Tot slot

In het boekje *Op weg naar erkenning*³ worden een aantal fasen geschetst waarin bewoners in achtergestelde buurten en ook deze buurten zelf zich ontwikkelen. De ontdekking van deze fasering werd gedaan door een aantal opbouwwerksters. De logica van deze vier ontwikkelingsfasen:

- van overleven (alleen)
- via herkennen (lotgenotencontact)
- naar verkennen (wie is die ander?)
- en erkennen (respect voor andere meningen en levensvisies)

kunnen vanuit de Spiral Dynamics verklaard worden. Na de fase van overleven (Beige) kun je pas vanuit de veiligheid van het herkennen en ergens bijhoren (Paars/Blauwe structuren) je leren verweren (Rood) en ondernemend worden, nieuwsgierig naar anderen en op verkenningstocht uitgaan (Oranje). Daarna kan een fase aanbreken waarin je oog hebt voor de verschillen en overeenkomsten tussen mensen en erkennen van gelijkwaardigheid (Groen).

Pas na de familie (Paars), het verzet (Rood), het vinden van een structuur en een ideaal/een hoger doel (Blauw) komt er ruimte voor ondernemingslust (Oranje) en voor belangstelling voor andersdenkenden (Groen). Deze ontwikkeling kan niet geforceerd worden en **het is niet mogelijk om stappen over te slaan**. Begeleidsters zoals Touria voelen dit haarscherp aan en zij pogen een brug te slaan en de ontwikkeling stap-voor-stap te volgen en te sturen. Ik hoop dat beleidsmakers en politici zich meer bewust zullen worden van het belang van deze geleidelijke en de natuurlijke evolutie volgende weg.

In deze nabeschuiving heb ik kort geschetst wat het gedachtegoed van Ken Wilber, Don Beck en aanverwante moderne denkers zou kunnen betekenen voor de samenleving en voor het welzijnswerk in het bijzonder. Essentieel in dit denken is dat *“het gaat om de kleur van het waardensysteem en niet om de kleur van de huid”*. De waardensystemen gaan dwars door de verschillende culturen, politieke ideologieën en religies heen. Er is moslim rood, blauw, oranje en groen, evenzeer als katholiek, communistisch, socialistisch, Nederlands, Turks of protestants rood, blauw, oranje en groen.

Ik ben ervan overtuigd dat in de huidige samenleving een **gedifferentieerd beleid** nodig is. Kinderen, jongeren en volwassenen moeten die behandeling, ondersteuning en stimulans krijgen, die ze op dat moment nodig hebben gezien hun ontwikkelingsfase. Voor het ene kind is een Iederwijschool geschikt, voor het andere strikte regels en een heldere structuur. De ene jongere kan door een goed gesprek weer op het rechte pad komen, de ander juist door een strenge structurerende benadering. Een deel van de vrouwen in Nederland heeft geen emancipatorische ondersteuning nodig, een ander deel wel.

Gedifferentieerd beleid betekent dat men vanuit een helicopterview kijkt wat de verschillende groepen, organisaties en structuren in de samenleving nodig hebben om niet te stagneren in negativiteit, maar een stap verder te kunnen zetten in hun ontwikkeling. Hier draagt de Regenboog aanpak aan bij. Ik hoop dan ook van harte dat deze benadering op brede schaal ingezet zal gaan worden.

³ Leida Schuringa, *Op weg naar erkenning*, Stichting Divers, Den Bosch, 2000 (62 pp)

Bijlage Waardensystemen (vMemes)⁴

Hieronder vindt u een korte typering van acht verschillende opeenvolgende centrale waardensystemen.

1. Overleven - archaisch bewustzijn (Beige)

Historisch: De eerste menselijke wezens op aarde. Het leven draait om bevrediging van biologische behoeften. Instincten voeren de boventoon. Weinig besef van zichzelf als een afzonderlijk wezen. Leeft van wat het land geeft, zoals de dieren. Alle levensenergie is gericht op reproductie van de soort, voedsel, water, bescherming, in leven blijven.

Ontwikkeling kind: Baby's (0-18 maanden). Alles is gericht op groei en overleven. Het bewustzijn is nog niet gedifferentieerd. De baby maakt in het begin nog geen onderscheid tussen zichzelf en zijn moeder. In de loop der maanden gaat hij dat langzamerhand wel doen.

Algemeen: Ook demente ouderen, mensen met Alzheimer of mensen die te maken hebben met extreme stress of in een shock verkeren, bevinden zich in dit waardensysteem. Voor mensen die in de beige zone verkeren, is voeding en liefdevolle verzorging het allerbelangrijkste.

Negatieve aspecten: afhankelijkheid, dood

Positieve aspecten: Toegang tot subtiele zintuiglijke waarnemingen, een uniek gevoel voor tijd en ruimte en een sterke verbondenheid met de natuur.

2. Familiebanden/clan – magisch bewustzijn (Paars)

Historisch: Losse groepen van voedselverzamelende mensen gaan zich vestigen. Er ontwikkelen zich regels en een sociale structuur. Er is een heel sterk wij-gevoel. Verwantschap en nabijheid zijn de bindende elementen. Men begint oorzaak en gevolg te onderscheiden. Er is grote belangstelling voor natuurverschijnselen. Men gelooft in voortekenen en magie. Er ontwikkelt zich een rijke verzameling aan mythen en legenden. Veel rituelen en symbolen. De tijd wordt als cyclisch ervaren: men maakt weinig onderscheid tussen verleden, heden en toekomst.

Ontwikkeling kind: Dit waardensysteem ontwikkelt zich tussen 1-3 jaar. Het kind ontwikkelt relaties met mensen om zich heen en hecht zich aan bepaalde voorwerpen (dekontje of teddybeer). Het begint verbanden te zien en in symbolen te denken. Het kind gaat praten. Er is weinig onderscheid tussen werkelijkheid en fantasie. In deze periode is het lichamelijke nog erg belangrijk.

Algemeen: De diepste aspecten van Paars houden verband met de relatie tussen ouders en kinderen. Liefde kent vele vormen, maar een van de meest duurzame, intense en onvoorwaardelijke ligt in dit domein. Een goede basis is voor het kind van wezenlijk belang in zijn verdere ontwikkeling. Paars is sterk aanwezig in veel traditioneel levende volkeren en bevolkingsgroepen. Er zijn veel ceremonies en overgangsrutuelen. De leiders hebben goed contact met de natuurkrachten en zijn dienstbaar aan de groep. Magische gedachten en voorwerpen zijn belangrijk en variëren van winti-geloof, 'afkloppen', gelukshangertjes, vlaggen en volksliederen tot bepaalde kleding die zichtbaar maakt dan men tot een bepaalde groep behoort. Taken binnen de groep horen

⁴ Zie ook Don Beck en Christopher Cohen: *Spiral Dynamics, waarden, leiderschap en veranderingen in een dynamisch model*, Altamira-Becht, Haarlem, 2004.

bij een bepaalde leeftijd of geslacht. Paars kan zich geen andere levenswijze voorstellen en er ontstaat tumult wanneer alternatieven worden opgedrongen.

Negatieve aspecten: beklemming, ongegrond bijgeloof, kortzichtig.

Positieve aspecten: Biedt een liefdevolle basis en bescherming. Rijkdom aan verhalen, sprookjes en diepe levenswijsheden. Respect voor de voorouders, de wijsheid van ouderen en voor het familie of groepsinstinct om dicht bij elkaar te blijven en veiligheid te vinden in een bedreigende en gevaarlijke wereld. Rituelen rondom huwelijk, geboorte en dood.

3. Macht, impulsiviteit - egocentrisch bewustzijn, (Rood)

Historisch: Op een bepaald moment begonnen mensen los te breken uit hun stamverbanden en ervoeren ze hun eigen kracht in plaats van alles toe te schrijven aan de macht van geesten. Rood is de eerste vMeme waarin het zelf duidelijk tot uiting komt en tot gelding wil komen. Er ontstaan keizerrijken en feodale staten. Absolute heersers eisen absolute gehoorzaamheid van hun volgelingen. Ridders bieden bescherming aan de lijfeigenen die voor hen werken. De verhalen en legenden gaan over macht en eer, veroveringen en heldendaden. Het besef ontstaat dat een krachtig individu de wereld daadwerkelijk kan beïnvloeden.

Ontwikkeling kind: In de 'nee-periode' laait de eigen wil op. Het kind ontdekt de eigen identiteit. 'Mijn' wordt een belangrijk woord. Emoties worden in deze periode (3-6 jaar) nog niet gestuurd of ingedamd van binnenuit; impulsen moeten van buitenaf beheerst worden. Belangrijkste periode 3-6 jaar. Aan het eind kan het kind onderscheid maken tussen het eigen perspectief en dat van een ander. In de pubertijd komt een ervaring van dit rode waardensysteem.

Algemeen: Impulsiviteit, onmiddellijke bevrediging van behoeften, leven op het moment, het gaat om macht en actie, heldendom, tegenstanders uitdagen, heersen, de baas zijn, het expressieve zelf. Leven in rood is leven in de jungle zoals veel mensen die in - vooral stedelijke - armoedegebieden leven, dagelijks ervaren. Er is een enorme kracht van buitenaf nodig om Rood te temmen en zelfs dan geeft men zich niet zomaar gewonnen. Zeer consequent Nee=nee plus onmiddellijke beloning kan helpen.

Negatieve aspecten: oog om oog - tand om tand, 'ieder voor zich, God voor ons allen', roekeloosheid, geen zicht op de consequenties van het eigen gedrag, ongevoelig voor straf

Positieve aspecten: Daadkracht, assertief ego en zelfvertrouwen, krachtig opwelen van individuele kracht. Levenskracht. Vitaal onderdeel van de menselijke aard en in essentie niet goed of slecht. Dit is de basis van waaruit men zegt: Ik besta! Gezond rood: discipline van oosterse gevechtssporten, survivaltochten, schoonmaakacties in vervuilde stadswijken om die veiliger te maken. Gezond rood houdt van plezier, is creatief en voldoende vrij om dingen te onderzoeken en van het leven te genieten.

4. Zingevend, duidelijke regels en wetten – mythisch bewustzijn (Blauw)

Historisch: Er begint behoefte te ontstaan aan orde en stabiliteit. Ontstaan van de grote monotheïstische godsdiensten. Er komen formele regels en voorschriften voor een juiste levenswijze zoals de Tien Geboden. De wet dient gehoorzaamd te worden. Er is een hoger doel dat betekenis geeft aan het leven en ieder mens een plaats geeft. Men offert zichzelf nu op om later de beloning hiervoor te ontvangen (bijvoorbeeld in de hemel). Ideologieën zoals het communisme waren gericht op de toekomstige Heilsstaat. Gevaar voor fundamentalisme.

Ontwikkeling kind: 6 – 12 jaar. Het kind leert regels te verinnerlijken en wordt zich bewust van wat fout en goed is. Gedragscodes worden erg belangrijk. Het kind ziet wel andere standpunten, maar er is er maar één goed. Het kind past zich aan en voegt zich in de systemen waarbinnen het zich beweegt. Dit geeft rust en een kompas. Te veel jonge mensen missen tegenwoordig deze interne structuur waardoor eigen belang en eigen verlangens richtinggevend worden.

Algemeen: Er is een helder onderscheid tussen goed en fout. Dit kan leiden tot sterke veroordeling zonder mededogen van mensen die zich anders gedragen. Het individu onderwerpt zich aan het grote geheel en heeft een groot schuldgevoel ontwikkeld. Er heerst veel angst: onjuist gedrag kan leiden tot veroordeling, afwijzing of uitstoting. Deze wereld is hiërarchisch opgebouwd. Loyaliteit en gehoorzaamheid zijn grote deugden. Betekenis en doel van het leven staan centraal, impulscontrole door discipline en geloof in oorzakelijkheid, systemen of een ideologie. Offert zich op voor principes, regels en 'dé weg'. Leeft een geordend bestaan gebaseerd op 'universele waarheden' zoals persoonlijke moed, trouw, verantwoordelijkheid en volharding. Sterk plichtsgevoel, nadruk op eer en het landsbelang. Lineaire tijdsbeleving.

Negatieve aspecten: verstarring, koel, geen inlevingsvermogen, sterk veroordelend.

Positieve aspecten: Geeft richting, doel en betekenis. Structuur geeft zekerheid en geestelijke rust in het leven. Positief blauw leert mensen om te gaan met hun agressie, verslavingen en impulsiviteit. Het biedt een duidelijke hoop voor de toekomst. Blauw denken is nodig om orde te scheppen in de chaos in de maatschappij.

5. Prestatie – rationeel bewustzijn (Oranje)

Historisch: Met de Verlichting ontstond een sterk geloof in de rede en rationaliteit.

Ontwikkeling geïndustrialiseerde samenlevingen en vrije markt economie. Objectieve wetenschap en nieuwe technologie kunnen de levensomstandigheden voor de hele mensheid verbeteren. Mensen kunnen hun eigen lot bepalen. De wereld is vol mogelijkheden voor wie eruit wil halen wat erin zit en de risico's goed inschat. Het ontstaan van afzonderlijke staten. Opkomst verschillende garanties van vrijheid, rechten, privileges, zelfbeschikking en democratie. Mythen en regels worden getoetst op geldigheid.

Ontwikkeling kind: 12-18 jaar. Het kind maakt zich los uit de structuren waarin het verbonden was met anderen en gaat onderzoeken of alles wat zo absoluut leek wel 'waar' is. De jongere zoekt naar bewijzen, redenen en argumenten, naar het logische 'waarom'. Het is een zoektocht naar eigenheid, identiteit en zelfstandigheid. Prestaties zijn van groot belang.

Algemeen: Materialistisch, egocentrisch, pragmatisch, strategisch, streven naar rijkdom en het bereiken van succes, wetenschappelijke methoden en kwantificering, competitie om te winnen en hogere status te verwerven, hoog consumptieniveau; vrije markt principes, politiek van geven en nemen, onderhandelen; betere levensstandaard door technologische innovatie, directe toegang tot informatie en gericht op het realiseren van het "goede leven" hier en nu. Er zijn verschillende standpunten mogelijk, maar één daarvan is het beste Het leven wordt beoordeeld in termen van persoonlijke talenten, prestaties en tastbare bezittingen. Succesvol handelen vormt de maatstaf voor wat juist is.

Negatieve aspecten: eenzaamheid, oppervlakkige en berekende relaties, bedreiging van het ecologisch leefmilieu, armoede, alleen aandacht voor korte termijn gewin

Positieve aspecten: Gerichtheid op alle mensen, kennis komt beschikbaar voor iedereen,

kansen voor individuele ontplooiing en succes, vermogen tot uitblinken en aanzetten tot actie, flexibiliteit, snel reageren op een veranderende markt, belonen van ijver, onafhankelijkheid en zelfvertrouwen, verantwoordelijkheid nemen, positief denken onafhankelijk opereren, zoeken naar vernieuwing en verbetering, experimenteerdrang (nieuwe ideeën lanceren en kijken hoe ze werken), doelgerichtheid, denken in kosten-baten analyses.

6. Delen – Sensitief bewustzijn (Groen)

Historisch/algemeen: Als reactie op de keerzijden van de Oranje vMeme ontwikkelde zich vooral vanaf de jaren zestig een nieuw denken in een zoektocht naar menselijke waarden voorbij dogma's en materieel plezier. Het is egalitair, humanistisch, gericht op de aarde en de gemeenschap; streeft naar besluiten genomen in consensus en gelooft in "wij behoren allemaal tot één familie en moeten de hulpbronnen met elkaar delen"; aandacht voor gevoelens, introspectief, spiritueel, bewust van het hele scala aan menselijke behoeften, staat open voor diepere levenservaringen; in het algemeen warm en zorgzaam. Verzet zich tegen onderscheid op basis van ras, etniciteit, sekse, nationaliteit en klasse door barrières uit de weg te ruimen en gelijke kansen voor iedereen te scheppen.

Ontwikkeling kind: Vanaf 18 jaar hebben de hersenen het vermogen om dit waardensysteem te ontwikkelen. Dat betekent niet dat iedereen dit stadium haalt (de twee hierna volgende waardensystemen, geel en turquoise, worden pas mogelijk vanaf 24 jaar). Deze jongvolwassene is in staat om vele gezichtspunten te zien, wil zich vaak inzetten voor het milieu of voor mensen die in een moeilijke positie verkeren, afkeer van hiërarchie, gericht op allemaal samen, luisteren, consensus zoekend.

Negatieve aspecten: eindeloos praten en overleggen, je kop niet boven het maaiveld uit durven steken (afhankelijk van sociale goedkeuring van de groep), weerstand tegen structuur en regelgeving, te hoge toegeeflijkheid voor destructief gedrag, geeft geen grenzen aan, erg overtuigd van het eigen gelijk.

Positieve aspecten: Aandacht voor lichamelijk/psychisch welzijn, goede communicatie tussen mensen, warmte, respect, diversiteit, ecologie, samen delen.

7. Ecologisch - Integraal bewustzijn (Geel)

Historisch/algemeen:

Na de eerste zes waardensystemen is nu een nieuwe laag van bewustzijn in ontwikkeling die start met het integrale denken. Daarin wordt het mogelijk om alle voorgaande waardensystemen te zien en ieder op hun eigen merites te waarderen. Gezien de complexiteit van de hedendaagse wereld en de grote problemen die er spelen, is het noodzakelijk dat zich een nieuwe, meer complexere manier van denken ontvouwt. Verschillende zienswijzen kunnen worden geïntegreerd tot onderling afhankelijke natuurlijke processen/stromen. Wordt meer geleid door eigen principes dan door regels, status, wetten, sociale waardering of de agenda van anderen. Individuele verantwoordelijkheid is belangrijker dan een collectief mandaat; competente mensen nemen beslissingen voor de samenleving op basis van inzicht in de natuurlijke behoeften en processen. Belangrijkste taak: integreren van alle voorgaande niveaus. Ondersteunt functionele resultaten door economische en politieke systemen te stimuleren en te versterken die rekening houden met verschillende mensen op verschillende momenten en in verschillende omstandigheden. Overstijgt alles wat hieraan vooraf ging maar omvat het tegelijkertijd en anticipeert op het volgende dat komen gaat.

8. Harmonie - Holistisch bewustzijn (Turquoise)

Historisch/algemeen:

Alles is verbonden met alles. Grenzen vervagen als gemeenschappelijke behoeften belangrijker worden dan individuele prestaties. Richt zich op de energiestromen op verschillende niveaus omdat het behoud van het leven in al haar gedaanten de hoogste prioriteit heeft. Alle levende systemen zijn in een netwerk met elkaar verbonden en op elkaar afgestemd. Er zijn nieuwe communicatiekanalen ontdekt die een werking hebben voorbij de traditionele zintuigen. De planeet aarde wordt gezien als één ecosysteem naarmate een verhoogd bewustzijn de gevoeligheid van mensen voor meervoudige dimensies van tijd en ruimte vergroot. Grootse visies ondersteund door een uitdijende technologie leiden tot nieuwe manieren om de werking van de levensenergie op micro en macro niveau te volgen. Een nieuwe begrip van kosmische spiritualiteit is een leidend principe geworden in religieuze systemen en religies.